

נהמרת יצאה

בסייעתא דשמיא | אמור תשפ"ג | גליון מס' 192

פרפראות

אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו,
(כ"א ז).

מצינו חילוק בין הפסוק שמדבר באיסור גרושה
לכהן הדיוט, להפסוק המדבר באיסור גרושה לכהן גדול,
<<<

דאמר שצריך שיתיר עצמו לאותה מיתה, (וכמו שפירש רש"י למיתה פלונית), כבר כתב רש"י (סנהדרין ע"ח:), דרבנן (שם), דדרשי שלא היה יודע באיזה מיתה, סבירא להו כמאן דאמר שלא בעינן שיודיעוהו בהתראתו באיזה מיתה נהרג, ואם כן שפיר התיר עצמו למיתה, ואף לאידך (לר' יהודה) דסבירא ליה שצריך שיתיר עצמו לאותה מיתה, עיין שם (פ:), שאמרו לר' יהודה מקושש הוראת שעה הייתה, והיינו שלר' יהודה יש לומר מה שהניחו אותו במשמר היה לידע אם צריך התראה לאותה מיתה, ועל זה באה הוראת שעה, שאף שתמיד צריך שיתיר עצמו לאותה מיתה, אבל כאן די לו בהתראת מיתה סתם, ודו"ק.

אכן לגבי המגדף צריך ביאור אמאי בכלל הניחו אותו במשמה הא לא התיר עצמו למיתה, ואם כן אף אם מחיוב מיתה אי אפשר להורגו, אכן כבר אמרו, בסנהדרין שם, שמגדף הוראת שעה הייתה, וכמו שפירש רש"י שם, וזה לשונו, ומעצמם עשו, דכיון דלא נאמר בו מיתה מתחילה מה ספק היה להם להטיל עליו ספק מיתה ולחובשו, ע"כ, והיינו שהייתה הוראת שעה ממשה לחובשו, אך מכל מקום עדיין צריך ביאור אמאי היה בכלל הוה אמינא שיתחייב מיתה, הא לא התיר עצמו למיתה, וצריך ביאור.

ג

ויצא בן אשה ישראלית וכו' בתוך בני ישראל, הנה הא דכתיב שיצא בתוך בני ישראל, עיין רש"י שפירש, וזה לשונו, מלמד שנתגייר, ע"כ, ולכאורה קא משמע לן בתוך בני ישראל שהיה חלק מבני ישראל, ובתוכם.

אך צריך ביאור מאי קא משמע לן בזה.

והנה בעצם צריך ביאור מה שכתב רש"י שנתגייר, דהא גירות הוא רק למי שאינו בן ישראל, אבל ישראלי אינו צריך גירות, ומכיון שאמו של המקלל הייתה ישראלית, אף שאביו היה מצרי, הרי הוא ישראל לכל דבר, דהא דין ישראל נקבע לפי האם, ואם כן אמאי היה צריך להתגייר.

ועיין בפירושו הרמב"ן, שהקשה כן, וזה לשונו, וטעם בן הישראלית ואיש הישראלי, (ולכאורה דאמאי קראו הכתוב רק בן אשה ישראלית, ולא כמו אותו אחד שרב עימו, שהכתוב קראו איש הישראלי, הלוא גם הוא היה איש ישראלי), להורות כי העובד גילולים הבא על בת ישראל, הולד אינו ישראלי, (והרי הוא כגוי, ומקשה הרמב"ן) ואף על פי שפסקנו בגמרא (יבמות מ"ה), דעובד גילולים הבא על בת ישראל הולד כשר, בין בפנויה בין באשת איש, הרי אמרו מזהמין את הולד, שהוא פגום לכהונה, וכל שכן שאינו ישראלי בשמו, לענין היחס בדגלים, ובנחלת הארץ, כי לשמות מטות אבותם כתוב בהן, (פירוש שאף שדינו כישראל, מכל מקום כלפי להתייחס אחר אביו, אינו כישראל, וכמו שכלפי כהונה נחשב פגום, כל שכן כלפי ייחוס אבותם⁽¹⁾), ע"כ.

וממשיך הרמב"ן, וזה לשונו, ומה שאמר בתורת כהנים בתוך בני ישראל, מלמד שנתגייר, (והרי אינו צריך גירות, דהא ישראל הוא, ומתוך הרמב"ן) אינו שיצטרך בגירות, אלא ככל ישראל שנכנסו לברית, במילה וטבילה

ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל וגו'.

א

ויצא בן אשה ישראלית, פירש רש"י, וזה לשונו, מהיכן יצא וכו' ומתניתא אמרה, מבית דינו של משה יצא מחוייב, בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן, אמרו לו מה טיבך לכאן, אמר להם מבני דן אני, אמרו לו איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב, נכנס לבית דינו של משה יצא מחוייב, עמד וגדף, ע"כ.

פירוש, מכיון שהפסוק הקדים לפרשת המקלל לספר לנו, שהמקלל היה בן אשה ישראלית ובן איש מצרי, כנראה בא להודיע שזה הסיבה למה יצא וגדף, שהמציאות הזאת שהיה אביו מצרי ואמו ישראלית גרם לזה.

והנה אחר שקילל כתיב ויביאו אתו אל משה ושם אמו שלמית בת דברי למטה דן ויניחנהו במשמר וגו', ולכאורה צריך ביאור אמאי הפסיקה התורה לספר לנו את שם אמו וכו' בין מה שהביאוהו אל משה לבין מה שהניחוהו במשמה, ולכאורה מקומו של פרט זה היא לעיל, כשכתוב שהוא בן אשה ישראלית, שם היה צריך להזכיר שם אמו, ואמאי כאן.

ב

כתיב ויניחנהו במשמר לפרש להם על פי ה', ופירש רש"י, וזה לשונו, ויניחנהו, לבדו, ולא הניחו מקושש עמו, ששניהם היו בפרק אחד, ויודעים היו שהמקושש במיתה, שנאמר מחלליה מות יומת, אבל לא פורש להם באיזו מיתה, לכך נאמר (במקושש) כי לא פורש מה יעשה לו, (ודייקא מה יעשה לו), אבל במקלל הוא אומר, לפרש להם (סתם), שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו, ע"כ.

ומבואר שכשהניחוהו את המקלל במשמר כלל לא ידעו אם הוא חייב מיתה.

והנה תנן בסנהדרין (מ), היו בודקין אותן (את העדים) וכו' התרתם בו, והיינו שאי אפשר להרוג את הנידון אלא אם כן התרו בו, וכמו ששינו שם (מ), תנו רבנן מכירים אתם וכו' התריתם בו, קיבל עליו התראה, התיר עצמו למיתה וכו', ופירש רש"י, וזה לשונו, התיר עצמו למיתה, שכשהתרתם בו אל תעבור שאתה מתחייב מיתה פלונית, הוא אומר על מנת כן אני עושה, דאם לא הפקיר עצמו אינו נהרג, כדלקמן, ע"כ.

והיינו דאיתא שם (מ"א), התיר עצמו למיתה, מנא לן, אמר רבא ואיתימא חזקיה, אמר קרא יומת המת, עד שיתיר עצמו למיתה, ופירש רש"י, וזה לשונו, המת, משמע כבר הוא כמת, קודם שבא לבית דין, שחייב עצמו מיתה בפיו, ע"כ.

הרי מבואר שבכדי שיתחייב מיתה צריך שיקבל עליו מיתה.

והנה תינח לגבי המקושש מה שהניחו אותו במשמה, אף על גב שלא ידעו באיזה מיתה יהרגוהו, מכל מקום התיר עצמו למיתה, ואף די ש מאן

(1) ועי' מש"כ הגרי"ז לבאר (ח' בכורות מ"ז:), דהפגם לכהונה הוא משום שאין לו בית אב, עיי"ש.

והעולה שהרמב"ן ובעלי התוספות חולקים בדינו של וולד גוי הבא על בת ישראל לפני מתן תורה, האם הוא כגוי או כישראל³.

ד

ובביאור המחלוקת בין הרמב"ן לרבותינו בעלי התוספות, נראה, דעיין בימבות (מ"ה); בסוגיא דעבר ועובד כוכבים הבא על בת ישראל, דמאן דמכשר סבר ממזר הוא דומיא דאשת האב, מה אשת האב דלדידה לא תפסי בה קדושין, לאחרני תפסי בה קדושין, ורק שם יש ממזרות, לאפוקי עובד כוכבים ועבד דלא תפסי בהו קדושין כלל, ואין הוולד ממזר.

ועיין בחידושי הרמב"ן שם, שהביא גירסא זו, והקשה עליו, דכל שכן הוא, דאם היכא שיש לה קידושין על אחרים הוולד ממזר, היכא שאין שם קידושין כלל, וודאי צריך להיות הוולד ממזר, ומשום הכי מביא שם גירסא אחרת, מרב האי גאון, דמאן דמכשיר סבר כאשת אב, מה אשת האב שזרעו מיוחס אחריו הוולד ממזר, אף כל שזרעו מיוחס אחריו הוולד ממזר, לאפוקי עבד ועובד כוכבים שאין זרעו מיוחס אחריו, והוולד כשר, והאי לישנא ברור טעמיה, ע"כ.

אכן עיין ברשב"א שם, שיישב הגירסא שלפנינו, וכתב דיש ליישב, וזה לשונו, הכי קאמר, על כרחך ליכא למיתלי בתפיסת קדושין, אלא במי שיש לו קדושין בעלמא, דכיון דאית ליה קדושין באחרני, והכא לית ליה, אלמא משום חומרא דערוה זו הוא, והוא לא לגביה כאשת אב, אבל עובד כוכבים

3 ועי' בפרשת דרכים (ד"א), שכתב שתלוי מה היה דינם של האבות, האן היה דינם כבני נח, ורק החמירו על עצמם כישראל, או שדינם כישראל לגמרי, ורצה לתלות מחל' זו בהרמב"ן והצרפתים, עיי"ש, אכן צ"ב דהא למסקנא דינן כבני נח, ועי' מש"כ בזה בליקוטי נ"י בראשית), וא"כ ק' לדעת הרמב"ן אמאי נחשב כעכו"ם, ועי'.

והרצאת דמים, בשעת מתן תורה, אבל נתכוונו לומר שהלך אחרי אמו, ונדבק בישראל, וזה טעם בתוך בני ישראל, שהיה עמהם, ולא רצה ללכת אחרי אביו להיות מצרי², וכן מה שאמרו בתורת כהנים, אף על פי שלא היו ממזרים באותה שעה, הוא היה כממזר, כדברי יחיד היא שנויה, והלכה הולד כשר ע"כ.

ומבואר שבעצם לא היה צריך שום גירות, ולא נתגייר כלל, שדינו היה כישראל.

אכן עיין עוד ברמב"ן שם, שהביא דברי בעלי התוספות (פירוש הרא"ש בשם הריב"א, ומושב זקנים בשם ר"ת), שבאמת לא היה דינו כישראל, והיה צריך להתגייר, וזה לשונו, והצרפתים אומרים כי טעם הגרות, מפני שהיה קודם מתן תורה, והיה משפטו לילך אחר הזכר, ממה שאמרו באומות הלך אחר הזכר, וכאשר נולד זה לא מלו אותו, כי מצרי היה בדינו, אבל כשגדל נתגייר לדעתו, ונמול, ואין דעתו כך כי מעת שבה אברהם בביתו, היו ישראל ובגוים לא יתחשבו וכו' לא כל שכן קודם התורה, שתהא מטהרת ולדה להיות כמוה, לחייבו במילה כזרעו של אברהם, ויהיה מכלל בני ישראל, ע"כ.

2 ועי' במפרשים שדנו בדעת הרמב"ן, האם יש מקור לדברי המהרי"ט אלגאזי (ומהרש"ל), עי' מש"כ המהרי"ט"א פ"ח דבכורות (אות ס"ב), דעכו"ם הבא על בת ישראל, יש צד גויות וצד ישראליות, ותלוי היכן הוא מתגדל, אם נתגדל אצל אמו דינו כישראל, אבל אם נתגדל אצל אביו דינו כעכו"ם, עיי"ש, ועיי"ש בהגהות (הנדמ"ח), מה שציין בזה, ומה שבה לתרץ קושיית המעשה חושב, עי' שעה"מ פט"ו איסור"ב הל' ג', וכן אמאי כורש בן אסתר אינו נחשב כישראל, דהא אמו מישראל, אלא מכיון שנתגדל אצל אביו, הרי הוא כעכו"ם, וממילא א"ש מה שאמרו שמונים לו מניסן רק משום דמלך כשר היה, ולא משום שהיה ישראל, עיי"ש.

פרפראות/המשך

איסור גרושה שהזכרה בנפרד בפני עצמה, הרי קא משמע לן ששתי אלו שוות הן בדינן, ויש בהן מה שאין בגרושה, והיינו ששני אלו אסורות בתרומה, וגרושה מותרת.

והנה בטעם הדבר אמאי חלקם הכתוב לשנים, יש לומר דקודם הזכיר בקרא שלכהן אסור ליקח הנך נשים שפסולות אפילו מן התרומה, והיינו זונה וחללה, ואחר כך אמר דלא זו אף זו, דלא מבעי זונה וחללה שנפסלו מן התרומה שאסורות לכהנים, אלא אפילו גרושה, שלא נפסלה מאכילת תרומה, גם היא אסורה לכהן.

אכן חילוק זה אינו שייך אלא בהנך נשים שאסורות לכהן הדיט, שכאן כתוב עיקר איסורם, וממילא קא משמע לן ש'לא זו אף זו', אך אצל כהן גדול, שהפסוק לא איירי בעיקר האיסור, אלא שבא להוסיף בכהן גדול קדושה על קדושתם, אם כן אין שום סיבה לחלק בין איסור גרושה לאיסור זונה וחללה, שלא בא אלא להוסיף את האלמנה, וממילא כאן כתבם כולם ביחד, ודו"ק.

ואשה גרושה מאישה לא יקחו, (כ"א ז).

לכאורה מה שכתוב מאשה מיותר הוא, וסגי ליה אם היה כתוב 'ואשה גרושה לא יקחו', דהרי בוודאי אם היא גרושה, אז היא גרושה מאשה, ומה קמשמע לן במה שהוסיף קרא מאשה¹.

ונראה לפרש בדרך רמז², שהתורה רמזה כאן לעיקר דין קנין קידושין מה

1 ועי' מה שדרשו חז"ל (גיטין פ"ב:), שמכאן ילפינן שאפי' לא נתגרשה אלא מבעלה, ולא הותרה לשוק, ג"כ נפסלה ואסורה לכהונה, עיי"ש.

2 ועי' מש"כ במק"א ד'רמז' היינו היכא שמזכיר דין מסוים שלא במקומו, עי' מכות

דבכהן הדיט כתיב **אשה זונה וחללה לא יקחו**, ורק אחר כך כתיב **ואשה גרושה מאשה לא יקחו**, מה שאין כן בכהן גדול כתיב **אלמנה וגרושה וחללה זנה את אלה לא יקח**, הוזכרו באותו לאו, וצריך ביאור מאי שנא כהן הדיט שאיסור אשה זונה וחללה ואיסור גרושה כתובים בפני עצמן, מכהן גדול ששם כתובים ביחד.

ונראה דיש לבאר על פי הא דאיתא בסוף פרק שלישי דיבמות (ל"ה), שאשת איש שנאנסה אף על פי שמותרת לבעלה פסולה לכהונה, ופירש רבא דהכי קאמר אם היו כהנות נשואות לישראל נפסלו מן התרומה דבי נשייהו, ופירש רש"י, וזה לשונו, שאם ימות בעלה חזרע אין לה, אינה עבה (אותה אשת איש שנאנסה), אל בית אביה כנעוריה, דפסיל לה האי זנות וכו', ע"כ.

והנה רש"י למד הך איסור מדכתיב **ובת איש כהן כי תהיה לאיש זה**, עיין שם.

אכן עיין בתוספות שם ד"ה אף על פי וכו', שהקשה על פירוש רש"י וכתב, וזה לשונו, ולר"י נראה, דמבת איש כהן לא שמעינן אשת איש וכל חייבי כריתות הנאסרות על ידי קדושין, משום דלא הוי זר אצלה מעיקרא, (פירוש דזר משמע מעיקרא, והנך הרי לא היו אסורות לה לפני שנישאו), ועיין שם בתוספות שכתב (בסוף הדיבור), וזה לשונו, ולפי פירוש ר"י, אין פסולה זונה לתרומה מקרא דבת כהן, אלא שמא מטעם דכלליה קרא בהדי חללה פסולה לתרומה כמו חללה, ע"כ.

ולכאורה מה שכתב בתוספות 'דכלליה קרא בהדי חללה', היינו דילפינן דין זה ממה שכתוב כאן בקרא **אשה זונה וחללה לא יקחו**, שהקישם הכתוב זה לזה וכמו שחללה אינה אוכלת בתרומה כך זונה אינה אוכלת, אך דבר זה גופא צריך ביאור, דמנא ליה שהכתוב בא להקישם להדדי, אפשר שרק קמשמע לן שהנך הן האסורות לכהן.

ובהכרח שצריך לומר, דזה גופא ששתי אלו כתובים ביחד בפני עצמן, בלי

ועבד, הא דלא תפסי להו קדושי בבת ישראל, דלמא לאו משום חומרא דערוה, אלא דאינהו לאו בני קדושי נינהו, ואפילו בבת מינן וכו', ע"כ.

ומבואר שיש כאן מחלוקת הרמב"ן והרשב"א בעיקר טעם קביעת שם ממזה, דלפי הרמב"ן השם ממזר תלוי בייחוס, דרק אם הוולד מתייחס אחר האב, שייך פסול ממזה, אכן לפי הרשב"א השם ממזר תלוי אם יש חומרא דערוה, והיינו שרק אם היה מעשה עבירה דערוה הרי הוא ממזה, אבל אם אין מעשה עבירה דערוה, אין כאן שם ממזה, ודו"ק⁴.

ה

והנה יש לומר נפקא מינה בין הגירסאות, אי שם ממזר תלוי בייחוס לישראל או בשם ערוה, הוא כגון שעובד כוכבים בא על בת ישראל לפני מתן תורה, מה דינו של הולד, האם הוא 'ישראל או עכו"ם, דהרי הייחוס של עם ישראל הוא למשפחות לבית אבותם, וזה כבר התחיל מהאבות, מזמן אברהם אבינו, וכמו שכתב הרמב"ן (בפירוש התורה), 'כי מעת שבה אברהם בברית היו ישראל', ועיין ביבמות (ק:) הא דכתיב גבי אברהם **להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך**, דקא מזהר ליה רחמנא לא תינסב עובדת כוכבים ושפחה, דלא ליזול זרעך בתרה, עיין שם, אכן השם ערוה אינו אלא ממתן תורה ואילך, דרק מאחר שיש ציווי שייך ערוה, וטם כן לא שייך כלל ממזר לפני מתן תורה, ודו"ק.

והנה הרמב"ן כתב ששם ממזר תלוי במי שזרעו מיוחס אחריו, אם כן שייך

(4) ועיי' מש"כ בשער הייחוס, סי' א', לבאר עפ"י מחל' רש"י ותוס' בבכורות (מ"ז), ועיי' שם דלכאור' תלוי במחל' הרמב"ם במורה, והחינוך בטעם המצוות, עיי"ש (סעי' ג').

דיני ישראל אף לפני מתן תורה, על כל פנים כלפי דיני ייחוס, ומשום הכי אף שבשאר דברים דינו כעובד כוכבים, אבל כלפי השם ישראל כבר שייך מימות אברהם, ובוזה הולכים אחר האם ולא אחר האב.

ולפי זה אתי הרמב"ן לשיטתיה, דמה שכתב שהמקלל לא היה צריך להתגייר מפני שהוא כישראל, והיינו דמכיון שהיה בן אשה ישראלית, אף שאביו מצרי, מכל מקום כבר היה שייך ייחוס אף לפני מתן תורה.

אמנם בדעת רבותינו בעלי התוספות, יש לומר דסבירא להו כשיטת הרשב"א, דשם ממזר תלוי בשם ערוה, ושם ערוה אינו שייך רק אחר מתן תורה, אחר שניתנו להם מצוות, אך לפני זה אינו שייך כלל, ואם כן אין שם ישראל נקבע רק ממתן תורה ואילך, והיכא שעובד כוכבים בא על בת ישראל לפני ממתן תורה, הרי הוא כאביו, דאכתי לא היה שייך שם ישראל מחמת האם, ולפי זה שפיר היה צריך המגדף להתגייר, מכיון שהוא **בן איש מצרי**, אף שאמו ישראלית, מכל מקום לפני מתן תורה אין בזה שום נפקותא, ודו"ק⁵.

ו

והנה לפי מה שנתבאר, שיש ספק מה הדין הוולד של עובד כוכבים שבא על בת ישראל לפני מתן תורה, האם דינו כישראל או כעובד כוכבים, יש ליישב אמאי הניחו את בן המצרי במשמו, דיש לומר דזה גופא מה שהסתפקו לגבי המגדף, האם מכיון שאמו ישראלית דינו כישראל ויהיה פטור לגמרי, משום שלא הייתה כאן התראה, או מכיון שאביו מצרי דינו כגוי, והנה אם כגוי, הרי אינו צריך התראה, דאצל בני נח אמרינן אזהרתן זו היא מיתתן, ואינם צריכים התראה, (עיין סנהדרין נ"ז).

(5) ועיי' מש"כ שם, לבאר שדעת תוס' בבכורות הוא כדעת הרשב"א, עיי"ש.

פרפראות/המשך

דראש השנה, כ"ה), שרבי עקיבא דרש מה דכתיב במועדות **אשר תקראו אותם**, אשר תקראו אתם (ולכאורה הוי כמו קרי וכתבי, דאתם כתיב, חסר אות וא"ו, וקרינן 'אותם' מלא), שקביעת ראשי חדשים תלויה בבית דין בלבד, ובין בזמנו ובין שלא בזמנו אין לי אלא מועדות אלא אלו, שאתם קובעים אותם, עיין שם.

ואיתא מהאריז"ל³, אהא דכתיב **אלה מ'ועדי ה'**, שזה ראשי תיבות אמ"י, **א'תם ב'מועדם**, ראשי תיבות א"ב, ופירש שם שיש שתי בחינות של קירבה אל הקב"ה, אחד נקרא בחינת א"ם, ויש דרגה עליונה, גדולה יותר, שנקרא בבחינת א"ב, ויום טוב הוא בבחינה זו שנקרא א"ם, אבל שבת היא בחינה גבוהה יותר שנקרא א"ב, ומכיון שכל המועדות הם בחינה זו של א"ם, ומשום הכי כתיב **אלה מ'ועדי ה'** ראשי תיבות אמ"י, שזו הבחינה של יום טוב, אך **אשר תקראו אתם ב'מועדם**, אתם כתיב (חסר אות וא"ו), פירוש מה שאתם בעצמכם יכולים לזמנם לימים הטובים, הוא שגם יום טוב יכול להיות כמו שבת, והיינו בבחינת א"ב, ולכן **א'תם ב'מועדם** ראשי תיבות א"ב, שיום טוב יכול להיות כבחינת שבת.

ופירושו הוא, שאף שיום טוב הוא רק בבחינת 'א'ם', אבל מכל מקום אתם יש בכוחכם לגרום שגם יום טוב יכול לעלות להיות בדרגת שבת, ומבחינת א"ב, עיין שם.

ובביאור הענין נראה על פי מה ששמעתי פעם מאממו"ר זללה"ה⁴, לפרש דברי הרשב"ם בפסחים (ק"ב), אהא דאיתא שם, בסוגיא של יום טוב שחל במוצאי שבת, דפליגי בה אמוראי בסדר הברכות של קידוש והבדלה, של יין, קידוש, נר (בורא מאורי האש), הבדלה, ושהחינו, עיין שם.

(3) עיי' ספה"ל.

(4) וייתכן מאוד שאמרו בשם מי שהוא, אך איני זוכר.

הוא, דתנן בריש קידושין האשה נקנית בשלוש דרכים, ופירש רש"י לבעלה, ע"כ. ולכאורה צריך ביאור מאי כוונתו.

והנה עיין שם בר"ן שהוסיף ביאור לדברי רש"י וכתב, וזה לשונו "להצריכה גט מבעלה", ע"כ, ולכאורה מבואר שקנין קידושין של אשה לבעלה הוא, שעכשיו שהיא קנויה לו שצריכה גט כדי לשוב ולהיות ברשות עצמה, ודו"ק.

והנה אם כל קנין הקידושין הוא כדי להצריכה גט ממנו, אם כן בוודאי כשבא לגרשה, הגירושין עושה שעכשיו כבר 'אינה צריכה גט מבעלה'.

ולפי זה יש לומר שזה מה שנרמז כאן בפסוק **גרשה מאשה**, פירוש שהגירושין פועל שהיא תהא גרושה ממנו, כבר אינה קנויה לו, ודו"ק.

אלה מ'ועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם ב'מועדם, (כ"ג ד').

כתיב **ששת ימים תעשה מלאכה ויום השביעי שבת שבתון** וגו', ופירש רש"י, וזה לשונו, מה ענין שבת אצל מועדות, ללמדך שכל המחלל את המועדות וכו', וכל המקיים את המועדות, מעלין עליו כאלו קיים את השבתות, ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור מה הפירוש כאילו 'קיים את השבתות', איזה קיום יש כאן לשבת, ולכאורה קיום השבתות היינו שמקיים המצוה ועשה רצונו יתברך, אכן אם כן גם כשמקדש את ימים טובים הרי הוא עושה רצונו יתברך, ומה מעליותא יש בזה ש'מקיים את השבתות', וצריך ביאור.

ונראה לבאר על פי מה שמבוא בשם האריז"ל, אהא דאיתא (בסוף פרק שני

(ב:), ועוד, ודו"ק.

ההוראה מהקב"ה, שבאמת דינו כישראל, ואף שתמיד צריכים התראה, כאן לא היה צריך התראה, ודו"ק.

ז

והשתא מבואר שפיר מה שהזכיר הפסוק, אחר שהביאו את המגדף אל משה, שם אמו שלמית בת דברי למטה דן, והיינו דדייקא משום זה שרק אמו מישראל, יש צד שאינו כישראל, ואף שלא הייתה כאן התראה, מכל מקום היא חייב מיתה, דאם הוא כעובד כוכבים אינו צריך כלל התראה, דאצל בני נח אזהרתן זו היא מיתתן, ומשום הכי ויניחהו במשמר לפרש להם וגו', פירוש מה דינו, האם דינו כעובד כוכבים או לא, ודו"ק.

דמי, עיי"ש) וע"ע בזה ואכמ"ל ועחזל"מ בעזה"י.

אכן יותר בפרטות יש לומר, דלפי הרמב"ן דסבירא ליה שלא התגייר כלל, אם כן הסתפקא להו דאולי דינו כעובד כוכבים, ואפשר להורגו, ועל זה באה ההוראה שאף שדינו כישראל, מכל מקום כאן חייב מיתה, אף בלי התראה.

ולדעת רבותינו בעלי התוספות, דסבירא להו שהתגייר, יש לומר שמה שהתגייר היה הגירות של מתן תורה גופא, והסתפקא להו האם גירות של מתן תורה מהני, דעיין במפרשים שגירות של מתן תורה שאני⁶, ועל זה באה

(6 ע"י מש"כ הגו"א דגירות דמ"ת הי' ע"י הקב"ה, ומהני רק למיוחסים, עיי"ש, או כמש"כ בפנים יפות דגירות דמ"ת היא כמו קטן שנתגייר ויכול הוא למחות, עיי"ש, וא"כ כאן י"ל שבזה גופא מחה על הגירות, וא"כ דינו כעכו"ם. או ד"ל דשאני גירות דמ"ת, שצריך דעת המתגייר, ולא היה דעת המתגייר, (ועי' מש"כ בגו"א, פר' ויגש, דבגירות של מ"ת שהיה כאונס, לא אמרינו כקטן שנוול

והנה לגבי קדושת שבת, כיון שבא בלא שום פעולה מצדינו, כך יוצא כלעומת שבא (וכמו שאומרים בלע"ז Easy come easy go), וממילא הוא הדין גם לגבי הנשמה יתירה של שבת, שמכיון שבא מעצמו כך הוא גם יוצא מעצמו במוצאי שבת, ומשום הכי צריך אז להריח בשמים כדי לפייס את עצמו.

אכן יום טוב, שאינו מוכרח כלל שיבוא לו נשמה יתירה, שדבר זה תלוי בו עצמו, שרק אם מכין עצמו כראוי אז יבוא לו הנשמה היתירה, אינו צריך להריח, דאף אם יהיה לו נשמה יתירה הוה דבר שבא על ידי הכנה, שהרי הביא מעצמו, ודבר כזה כבר אינו יוצא ממנו, ונשאר אצלו תמיד, ודו"ק.

ולפי זה שפיר מובן מה שכתב הרשב"ם שאין מריחים בשמים במוצאי יום טוב, דאף אם קיבל הנשמה היתירה, זה היה על ידי ההכנה שלו, וממילא נשאר אצלו, ואינו צריך שום בשמים בכדי להפיס את דעתו, ומיושב קושיית התוספות, ודו"ק, ודפח"ח⁵.

ועל פי זה נראה לבאר מה שכתב רבינו האריז"ל, שיום טוב הוא בבחינת א"ם, שמרומז בראשי תיבות אלה מ'ועדי ה', והיינו שמבחינה זו של 'אם' אין בו נשמה יתירה, דנשמה יתירה היא מבחינת 'אב', וממילא מי שנמצא בדרגה זו אין לו נשמה יתירה ביום טוב, אכן אם האדם מכין את עצמו, שזה אשר תקראו, פירוש שתקראו אתם, שהוא מכין את עצמו בכדי לקבל את קדושת היום טוב, אז אתם ב'מועדים, ראשי תיבות א"ב, שיגיע לדרגת א"ב, והיינו שיבוא לו דרגה זו של נשמה יתירה, ויותר מזה גם ישאר אצלו, אך דבר זה תלוי בכם, ודו"ק.

ולפי המבואר מובן סדר הפסוקים שסמך שבת אצל מועדות, שבא לרמז שכל המקיים את המועדות, פירוש שמקיים ומביא ליום טוב קדושת 'אב', שזה קיים לעולם, כאילו קיים את השבתות, דעכשיו יהיה אצלו אותה דרגה של שבת, שזה הנשמה יתירה, גם ביום טוב, וזה נקרא מקיים את השבתות, שמדרגה זו יהיה מקיום אצלו תמיד, ודו"ק.

(5) ואף אם יש מי שאין לו נשמה יתירה, וא"כ יצטרך ביו"ט שחל במוצ"ש להריח בשמים, י"ל שלא קבעו חז"ל שמיד כשיכנס יו"ט לחשוש שלא יהי לו נשמה יתירה, ונקטו שבוודאי כל אחד יקבל איזה בחי' של נשמה יתירה, ודו"ק.

גליון השבוע

נתנדב לט"נ הבחור היקר

אלעזר יצחק בן יבלחט"א ר' ראובן קולטאי ע"ה

נלב"ע בהאי יומא רבא הילולא דרשב"י ח"י אייר תשפ"א

ונדבק בח"י החיים, בהדי דהני צדיקא

ת.נ.צ.ב.ה.

והקשה הרשב"ם (סוף ד"ה ושמואל אמר), וזה לשונו, ומה שאין נותנין האמוראין סימן לבשמים (פירוש דבהבדלה במוצאי שבת יש גם ברכת בשמים, שלא הזכר בהבדלה של מוצאי שבת ביום טוב, ביקנה"ז), לפי שאין מברכין על הבשמים ביום טוב, שהרי גם ביום טוב יש לנו נשמה יתירה כשבת, ע"כ.

איברא עיין בתוספות שם, ד"ה רב אמר וכו', וזה לשונו, ומה שאין מזכיר בשמים, פירש רשב"ם דטעם בשמים משום איבוד נשמה יתירה, וביום טוב נמי איכא נשמה יתירה, וקשה דאם כן במוצאי יום טוב אמאי לא תקינו בשמים (כמו במוצאי שבת), לכך נראה דביום טוב ליכא נשמה יתירה וכו', עיין שם.

והיינו דפלגי הרשב"ם והתוספות האם יש נשמה יתירה ביום טוב או לא, דלפי הרשב"ם יש נשמה יתירה גם ביום טוב, אך לפי תוס', אין.

והנה כדי לתרץ קושיית התוספות על הרשב"ם, (שאם יש ביום טוב נשמה יתירה אמאי אין מברכים במוצאי יום טוב ברכת הריח, ביאר אממו"ר זללה"ה, דיש חילוק בעצם בין שבת ליום טוב, דשבת קביעא וקיימא מששת ימי בראשית, וקדושתו באה מן הקב"ה, וכמו שאומרים בנוסח הברכה ברוך אתה ה' מקדש השבת, אכן קדושת יום טוב תלויה בישראל, ועם ישראל הם אלו שמקדשים את היום טוב, וכן הוא נוסח הברכה ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים, שמקדש את עם ישראל שהם יקדשו את הזמנים, ודו"ק. והנה עיין בבבא בתרא (קכ"א), שאיתא שם שמועדי ה' צריכים קידוש בית דין, שבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין, עיין שם, הרי שיש חילוק בעצם בין שבת ליום טוב, ודו"ק.

כי הם חיינו ואורך ימינו

בשמחה נשגור ברכת מזל טוב

למשפחת קולטאי

לדגל שמחת

הכנסת ספר תורה

ביום הילולא רבא דרשב"י

לט"נ בנם היקר והחביב מחדד עיניהם ומשובב ליבם

הבה"ח אלעזר יצחק ז"ל

ויה"ד שמשפע שמחה זו יושפע שפע אור תורה בכל העולמות

עדי יהגו כל ישראל בה בחשקה ובאהבה

תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו הוא ימליץ טוב בעדינו